

чотири форми домашнього насильства серед яких: фізичне, сексуальне, психологічне та економічне [2]. Так, будь-який вид насильства щодо дітей веде до найрізноманітніших наслідків, але поєднує їх одне – збитки здоров'ю дитини, перешкоджання її оптимальному розвитку чи небезпеку для її життя (рис.1.1.)

Рис. 1.1. Наслідки домашнього насильства

За для ефективного попередження насильства щодо дитини, важливо розуміти його природу та причини виникнення.

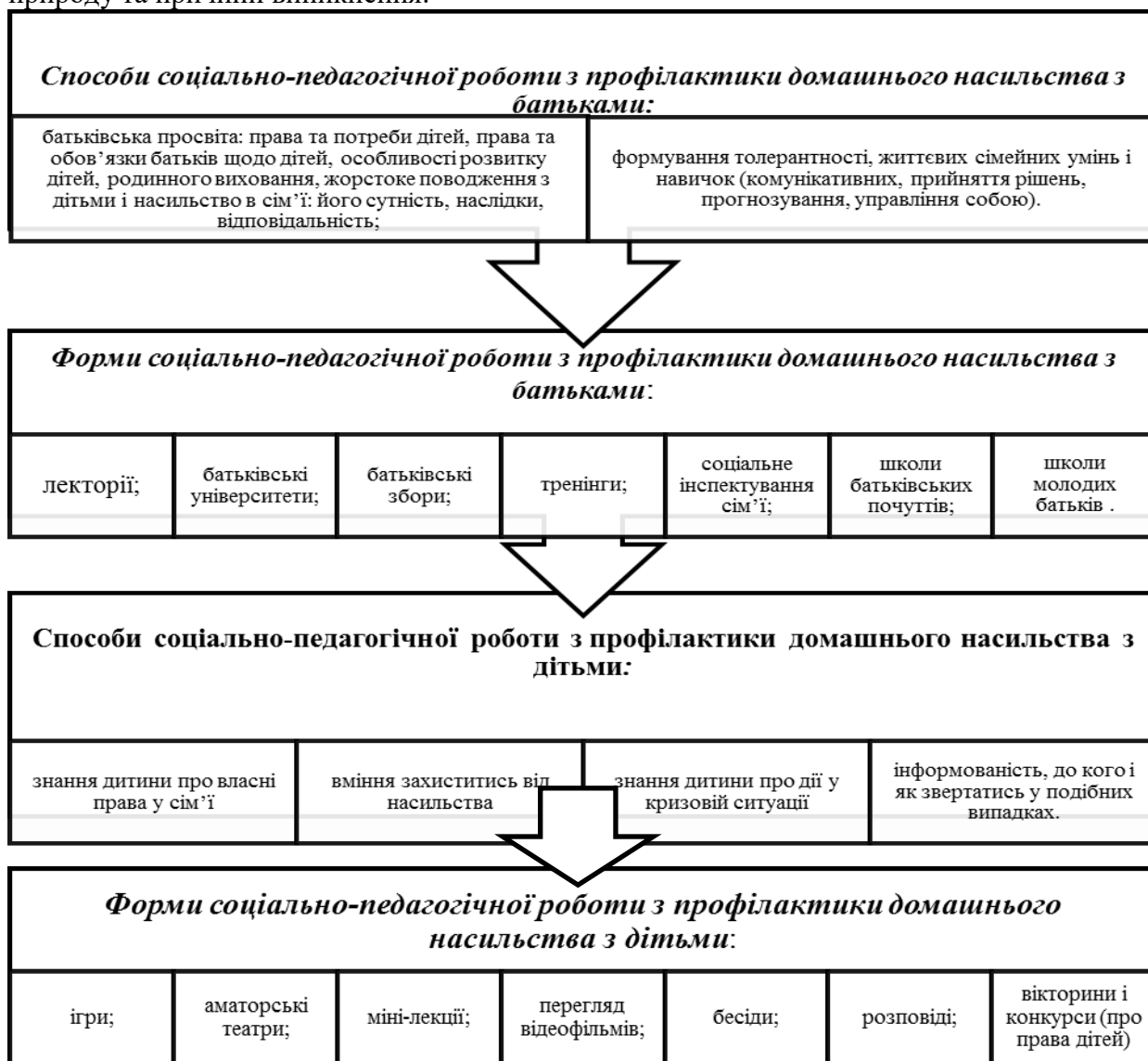

Рис. 1.2. Способи соціально-педагогічної роботи з профілактики домашнього насильства

Серед причин виникнення насильства над дітьми в сім'ї науковці С. Буров, Ю. Онишко, Л. Смилова та М. Ясиновська виділяють наступні: безробіття або низька матеріальна забезпеченість, алкоголізм одного чи обох батьків, самотність або невдалий шлюб, серйозні житлові труднощі, підсилюють напруженість, озлобленість батьків або розчарованість життєвою ситуацією, фізична або психічна перевтома; егоїзм батьків, їх прагнення до розваг; відсутність прив'язаності до дитини, надмірна вимогливість, народження другої дитини, велика кількість дітей, небажане народження дитини (наприклад, як привід і примус до шлюбу), народження дитини з фізичними та психічними вадами, своєрідна поведінка дитини і т. ін. [4, с. 70 – 76].

У своїй діяльності соціальний педагог може використовувати різноманітні соціально-педагогічні способи з соціальної профілактики домашнього насильства.

На нашу думку, соціально-педагогічна робота з профілактики домашнього насильства з батьками та дітьми складається з нижче перерахованих способів (рис. 1.2.).

Отже, соціально-педагогічна робота з профілактики домашнього насильства над дітьми підліткового віку потребує від фахівців високого рівня кваліфікації. Соціально-педагогічну роботу треба здійснювати за такими напрямками: дослідження, з метою висвітлення та документування насильства, його природи, джерел, контексту, виправдання, обсягу та інше; дія або інтервенція з метою знищення коренів насильства, його профілактики та сприяння в побудові нової моралі. Знаючи причини насильства в родині, чинники, які призводять до виникнення домашнього насильства стосовно дітей з боку батьків, соціальний педагог зможе попередити насильство над дитиною.

Список використаної літератури:

1. Журавель Т.В. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей. *Соціальна педагогіка : навч. посібник* / За заг. ред. О. В. Безпалько; авт.-кол. О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, Т. Г. Веретенко та ін. Київ: Академвидав, 2013. С. 197–209.

2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»: від 07.12.2017 № 2229-VIII / Верховна Рада України. Офіц. вид. Київ: Парлам. вид-во, 2017. 3 с.

3. Левченко К.Б. Чи може Україна стати вільною від тілесних покарань дітей. *Безпека життєдіяльності*. 2007. №9. С. 11-19

4. Методичні матеріали для працівників освіти / авт.-упоряд.: С. Буров, Ю. Онишко, Л. Смилова, М. Ясиновська. Київ : Вид. дім „КАЛИТА“, 2007. С. 70 – 76

Науковий керівник: к. пед. н., старший викладач Пакушина Л. З.

А. В. Іщенко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

КОМПОНЕНТИ ТА КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНОГО БАТЬКІВСТВА СТУДЕНТІВ

Сучасний розвиток суспільства в Україні характеризується перетворенням стереотипів репродуктивної поведінки, зміною зразків стосунків сім'ї. Проте, сім'я залишається вагомим інститутом соціалізації особистості. У ній створюються перші уявлення дитини щодо ролей, які повинні виконувати чоловік чи жінка, батько чи матір. Батьківство є відповідальним та усвідомленим тоді, коли материнська і батьківська любов, піклування є запорукою та основною умовою психічного, духовно та фізичного розвитку дитини. Адже, самопочуття дитини характеризується задоволенням найголовніших сімейних потреб: любові та довіри, самостійності, самоствердження та визнання.

Дослідженню підготовки молоді до виконання ролей батька/матері присвячено велику кількість робіт, як вітчизняних так і зарубіжних учених. У наукових дослідженнях Л. Бунінох, Т. Веретенко, Е. Ейдемиллера, Р. Овчарової, В. Сатир, І. Томаржевської, Н. Шевченко визначено певні особливості усвідомленого батьківства. Проте, ще й досі недостатньо чітко окресленими залишаються складові та компоненти процесу формування усвідомленого батьківства молоді.

Тому, **мета статті** – виділення компонентів та критеріїв процесу формування усвідомленого батьківства студентів.

Батьківство – соціально-психологічний феномен, що являє собою сукупність знань, уявлень та переконань стосовно себе у батьківській ролі, які реалізуються у всіх проявах поведінкової складової батьківства [1].

Усвідомлене батьківство – це взаємодія батьків чи осіб, які їх замінюють, між собою, іншими членами сім'ї, включаючи дітей, результатом якої є створення найбільш сприятливих умов для повноцінного, гармонійного розвитку дитини на всіх етапах її життя. Усвідомлене батьківство включає в себе складові та компоненти батьківства і передбачає прагнення батьків до поповнення своїх знань, розвитку умінь, якостей та почуттів стосовно процесу виховання дитини, гармонізації сімейних стосунків.

Таким чином, батьківство є явищем, яке включає багато компонентів серед яких вчені виділяють: ціннісні орієнтації, батьківські установки та очікування, батьківські почуття, батьківські позиції, батьківську відповідальність, стиль сімейного виховання (авторитарний, ліберальний, демократичний). Причому кожен з названих компонентів має ще три важливі складові: когнітивну, емоційну та поведінкову [2].

Формування усвідомленого батьківства у кожної людини, напевно, відбувається із раннього дитинства двома основними шляхами. Перший шлях – це спонтанно, шляхом наслідування старших та завдяки природним біологічним інстинктам, які з'являються поступово в міру дорослішання організму. І другим – завдяки спеціально організованому навчанню й вихованню.

Хочемо особливо виділити важливість другого шляху. Так, дослідниця І. Томаржевська підкреслює необхідність роботи з формування навичок усвідомленого батьківства через дві основні потреби: потребу батьків у підтримці та потребу дітей у повноцінному розвитку. Автор також наголошує, що зміст формування навичок усвідомленого батьківства має виступати як система знань про виконання батьківської функції, культуру взаємин між батьком і матір'ю, про значення шлюбу та сім'ї [3].

Студенти – це та категорія молоді, яка вже спланувала певним чином своє майбутнє й знаходиться на шляху реалізації цих планів. Деякі із них створюють сім'ї й народжують дітей вже під час навчання у закладах вищої освіти. Тому вони вже мають певні рівні сформованості батьківських знань, умінь та ціннісних орієнтацій завдяки яким проявляється наявність їх відповідальності за свою сім'ю.

Отже, можемо виділити три основні компоненти усвідомленого батьківства студентів серед яких: ціннісний, когнітивний та поведінковий, критеріями яких відповідно є їх батьківські орієнтації та установки, батьківські знання та батьківська відповідальність. Кожен компонент усвідомленого батьківства у кожного конкретного студента відповідно має свій рівень сформованості: високий, достатній, середній чи низький (табл. 1).

Таблиця 1

Компоненти, критерії та рівні усвідомленого батьківства студентів ЗВО

Компоненти	Критерії	Рівні сформованості
Ціннісний	Батьківські орієнтації та установки	Високий
		Достатній
		Середній
		Низький
Когнітивний	Батьківські знання	Високий
		Достатній
		Середній
		Низький
Поведінковий	Батьківська відповідальність	Високий
		Достатній
		Середній
		Низький

Перспективами нашого подальшого дослідження є наповнення змісту цих компонентів, відповідно до критеріїв та залежно від рівня сформованості.

Список використаної літератури:

1. Олійник Л.М. Усвідомлене та відповідальне батьківство. URL: <https://dse.org.ua/archive/25/5.pdf>
2. Овчарова Р.В. Психологія родительства: учебн. пособие для студ. высш. учебн. заведений. Москва: Издательский центр "Академия", 2000. 368 с.
3. Томаржевська І. В. Теоретико-методологічний аналіз феномену усвідомленого батьківства. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/14096/1/3.pdf>

Науковий керівник: к. пед. н., старший викладач Пакушина Л.З.

К. В. Ковальова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В УМОВАХ ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ

Постановка проблеми. Сирітство – це соціальне явище, що характеризує спосіб життя дітей, які залишилися без піклування батьків. Проте, також є діти, які мають батьків, але позбавлені батьківського піклування. За даними Державного комітету статистики України, у 2017 році загальна чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на кінець року становила 70240 осіб. Порівнюючи з попередніми роками, чисельність таких дітей зменшується. У 2016 році налічувалося 71178 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, тоді як у 2015 році – 73183. Слід зазначити, що це число лише приблизно відображає реалії життя, оскільки безпритульні діти, діти вулиць, діти, що перебувають у диспансерах, установах кримінально-виконавчої служби України – не враховані[1]. Проблема покращення соціальної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, у зв'язку із військовими діями на Сході країни, погіршенням матеріального становища більшості населення, сімей, які мають дітей, набуває актуальності.

Нині в умовах проведення реформи в інтернатних закладах особливу важливість набуває соціальна робота з даною категорією дітей. Зміст діяльності з підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування полягає в захисті їх прав, соціальній реабілітації і адаптації, допомозі у працевлаштуванні, а також забезпеченні житлом, у реорганізації форм влаштування таких дітей.

Аналіз останніх джерел. Питання соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування розглянуто у працях: Г. Бевз, В. Кузьмінського, А. Капської, І. Пеші, Н. Комарової, І. Трубавіної[2, 89-100]. Питання соціалізації дітей – сиріт та їх адаптації до існуючих умов життя розкрито в працях В. Абраменкової[3, 3-16], О.Безпалько[4], 102-104], О. Терновець[5, 4-10], В. Беха[6, 400] та ін.

Мета статті – аналіз результатів упровадження соціального проекту, спрямованого на розвиток у вихованців центру соціально-психологічної реабілітації культури поведінки.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалося спільно з психологом і соціальним педагогом Центру соціально-психологічної реабілітації за використання методів прямого і опосередкованого спостережень за поведінкою дітей, їхніми відносинами в групі, бесідою, інтерв'ю, експертною оцінкою культури поведінки дітей працівниками закладу, порівнянням, узагальненням.

Результати дослідження. Дослідивши особливості дітей-вихованців Черкаського обласного центру соціально-психологічної реабілітації дітей, ми виділили основні питання щодо їхньої соціальної адаптації, на які варто звернути увагу. Скориставшись теоретичним аналізом наукових джерел, ми визначили, що серед певної кількості таких питань, можна виділити такі, як покращення культури поведінки та спілкування дітей. Проектна діяльність дає змогу розробити послідовні, цілеспрямовані дії, та визначити очікувані результати